

УДК 378.01
DOI: 10.24144/2524-0609.2019.45.144-148

Пугач Сергій

кандидат юридичних наук
кафедра правового регулювання економіки і правознавства
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету
м.Вінниця, Україна
qwertsss262@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8757-6974>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Значні соціально-економічні зміни у нашій державі, у зв'язку з процесами інтеграції з ЄС, обумовили актуальність проблеми формування правової компетентності у магістрів з обліку та оподаткування, фахова діяльність яких потребує законодавчо обґрунтованих підходів до аналізу та прийняття рішень у соціально-політичній і професійній діяльності, виховання соціальної та професійної мобільності. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні вибору педагогічних умов для формування правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування у процесі неперервної освіти. Методи дослідження: аналіз, моделювання, узагальнення, спостереження, опитування. У статті означено та проаналізовано педагогічні умови розвитку правової компетентності бакалаврів з обліку та оподаткування. Запропонована авторська методика та розроблена модель розвитку правової компетентності цих фахівців.

Ключові слова: магістри з обліку та оподаткування; педагогічні умови; правова компетентність.

Вступ. Значні соціально-економічні зміни у нашій державі, у зв'язку з процесами інтеграції з ЄС, обумовили актуальність проблеми формування правової компетентності у магістрів з обліку та оподаткування, фахова діяльність яких потребує законодавчо обґрунтованих підходів до аналізу та прийняття рішень у соціально-політичній і професійній діяльності, виховання соціальної та професійної мобільності. Професійне зростання студента-магістра, а також розвиток його правової компетентності залежить від умінь вирішити професійне завдання нестандартним способом, від здатності планувати, розробляти стратегію виконання завдання та адекватно аналізувати отримані результати. А отримати навички цієї роботи можливо лише в умовах самостійної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У попередніх роботах нами було розглянуто особливості формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування. За результатами аналізу досвіду їх правої підготовки доведена необхідність розвитку у майбутнього економіста професійної самостійності та відповідальності, усвідомлення необхідності дотримання закону, як основної умови ефективного господарювання підприємства (Пугач, 2018а). Аналіз педагогічної та правової літератури, досвіду практичної діяльності закладів вищої освіти дозволив окреслити низку проблем в сфері правової підготовки фахівців з економіки, зокрема, у змісті освіти та її якості відповідно до сучасних вимог (Пугач, 2018b). Проаналізовано також закордонний досвід формування правової компетентності майбутніх фахівців економічного профілю (Пугач, 2019а). Обґрунтовано, що проблеми формування у учнів, студентів і слухачів установ системи перепідготовки та підвищення кваліфікації правової компетентності, незважаючи на зростання її значущості в умовах адаптації української економіки до європейського економічного простору та ринку праці, досліджуються недостатньо (Пугач, 2019b).

Виходячи з позицій компетентнісного підходу, майбутні магістри з обліку та оподаткування мають опанувати знання механізмів правового регулювання господарського життя країни та світу, набути вміння виділяти правові аспекти виникаючих виробничих ситуацій і визначати їх правомірність з точки зору діючого законодавства, розвинути здатність аналізувати

ти правову ситуацію з різних позицій; напрацювати вміння бачити правові наслідки прийнятих рішень суб'єктами господарювання; бути готовими використовувати правові механізми та засоби вирішення господарських проблем. Таким чином, правова компетентність, яка формується в процесі професійної підготовки магістрів з обліку та оподаткування у закладах вищої освіти, є комплексною характеристикою, яка включає не лише знання українського та закордонного законодавства, але й практичного набуття досвіду фахової діяльності для успішного виконання професійних завдань (Пугач, 2018b, с.125).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні вибору педагогічних умов для формування правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування у процесі неперервної освіти.

Завдання дослідження: 1) розкрити особливості навчального процесу та змісту освіти студентів-магістрів з обліку та оподаткування, 2) розкрити сутність науково-дослідної роботи в межах навчальних дисциплін, 3) розкрити зміст моделювання процесу формування правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування.

Методи дослідження: аналіз (діяльності магістрів з обліку та оподаткування, як складової професійної підготовки фахівця); моделювання (фахової підготовки та діяльності з формування правової компетентності); узагальнення (у процесі структурування змістового наповнення підготовки з формування правової компетентності; формульованні висновків); спостереження (за роботою майбутніх магістрів в процесі формування правової компетентності); опитування (проводилось у процесі виконання професійних завдань різних ступенів складності, які потребують застосування вмінь знаходити нестандартні рішення, генерувати оригінальні ідеї щодо забезпечення правової господарської діяльності підприємства).

Виклад основного матеріалу. При дослідженні проблем формування правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування ми опиралися на наукові роботи Е. Бражника, І. Зязюна, М. Князяна, В. Кременя, О. Проценко, С. Сисоевої, М. Туркіної та ряду інших, які довели, що зміст освіти є науково обґрунтованою системою навчального матеріалу зі супроводом відповідного методичного забезпечення

ня, що враховує особливості та рівень підготовки фахівців. Важливим етапом формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування є розвиток даної компетентності на етапі підготовки магістрів. Особливостями фахової підготовки саме на цьому етапі є те, що відповідно до Національної рамки кваліфікації передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності (Закон України, 2014, с.6). Схожої думки притримувався й І. Зязюн, який стверджував, що «головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної та цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору й індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями» (Зязюн, 2005, с.13).

Аналіз організації навчання в магістратурі показав, що воно потребує організації науково-дослідної роботи студентів. Адже, саме на цьому етапі в процесі роботи над випусковою кваліфікаційною роботою магістри отримують реальні наукові результати паралельно з фаховою підготовкою. Процес навчання в магістратурі визначається єдністю трьох завдань: освітнього (набуття необхідних для майбутньої професійної діяльності знань, умінь та навичок), наукового (набуття навичок дослідницької діяльності) та професійного (підготовка до виконання професійних обов'язків), що прописано в освітніх стандартах та освітньо-професійних програмах підготовки.

В цьому контексті важливими є результати досліджень О. Проценко, який розглянув нормативно-правове забезпечення інституту магістратури в Україні й охарактеризував фахівця-магістра, як людину яка повинна володіти поглибленими знаннями з обраної спеціальності, уміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідної (творчої) роботи, набути певний досвід застосування набутих знань і вміти продукувати елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності (Проценко, 2012, с. 8). Крім того, як стверджує С. Сисоєва, система підготовки магістрів повинна мати випереджувальний характер, адже, саме магістри повинні стати катализаторами освоєння нових наукоємних технологій, інноваційного розвитку виробництва, носіями інноваційної культури (Сисоєва, 2011, с.241).

Тому на етапі підготовки магістрів вважаємо за доцільне зробити наголос на науковій та творчій діяльності студентів в процесі розвитку правової компетентності. Попередній аналіз результатів опитування студентів магістратури показав, що вони надають перевагу не опрацюванню системи знань, а розвитку тих якостей, які дозволяють їм навчатися упродовж усієї фахової діяльності, орієнтуватися у сучасному економічному середовищі, що постійно змінюється. В цілому, проаналізувавши наукові дослідження та виходячи з власного педагогічного досвіду організації навчання магістрів, сформуємо загальні вимоги до навчального процесу та змісту освіти студентів магістратури:

- зміст освіти має бути структурований відповідно до логіки майбутньої професійної діяльності фахівця з обліку та оподаткування. Це передбачає не вивчення окремих положень певної дисципліни, а розгляд професійних питань з різних точок зору: економічної, правової, психологічної тощо;
- зміст навчальних дисциплін повинен відобра-

жати сучасні наукові та економічні досягнення, а також особливості міжнародного досвіду з даного питання, яке розглядається (перевагу студенти магістратури надають саме опрацюванню європейського досвіду, зважаючи на прийнятий Україною європейський вибір);

- процес навчання має бути орієнтований на врахування індивідуальних задатків і здібностей майбутніх магістрів, їх можливостей та потреби в процесі навчально-пізнавальної діяльності;
- створення належного методичного забезпечення для вивчення навчальних дисциплін. При цьому перевага повинна надаватися саме електронним ресурсам, які є максимально доступними для користувачів і максимально мобільними до внесення необхідних змін в процесі навчання;
- відбір методів та засобів, які максимально сприяють формуванню фахової компетентності магістра. При цьому перевага надається проблемним, особистісно-орієнтованим та інтерактивним технологіям.

В процесі реалізації методики розвитку правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування використовуємо принцип наступності й використовуємо правові знання та навички, які були набуті на етапі підготовки бакалаврів. Для того, щоб уявити наявний стан правової компетентності, за розробленою анкетною було здійснено підсумковий для бакалаврів і вхідний контроль правової компетентності для магістрів спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

За результатами досліджень була розроблена модель формування правової компетентності магістрів-економістів (рис. 1).

На рисунку 1 наведено зміст, структуру та завдання на етапі підготовки майбутніх магістрів з обліку та оподаткування. На цьому етапі особлива увага була приділена вдосконаленню наявної системи правових знань і навичок, усвідомленню необхідності формування правової компетентності, як необхідної умови подальшого професійного становлення та розвитку, а також набуттю навичок творчого підходу до використання правової інформації та педагогічної роботи щодо розвитку правової компетентності на етапі підготовки магістрів.

Основними особливостями формування правової компетентності майбутніх магістрів з обліку та оподаткування вважаємо: організацію наукової роботи студентів, з метою формування правової компетентності; організацію самоосвітньої діяльності студентів, з метою формування правової компетентності та відпрацюванням навичок самоаналізу; розробку та впровадження дистанційного курсу на тему «Порівняльний аналіз діяльності підприємства в українському та міжнародному правовому полі», який є логічним продовженням попередніх курсів та дозволяє їм набути практичних навичок аналітичної роботи; залучення студентів магістратури до процесу формування правової компетенції студентів-бакалаврів (проведення практичних занять, позааудиторних заходів, консультування, створення презентаційних матеріалів тощо).

Значення самостійної роботи студентів-магістрів у процесі формування правової компетентності полягає у тому, що досвід творчої та дослідницької діяльності вирішення нових проблем і, як наслідок, формування творчого підходу до вирішення професійних завдань (що передбачено змістом правової компетентності) найбільш ефективно формується саме в умовах самостійної роботи. А, крім того, у практиці вищої школи спостерігається постійне

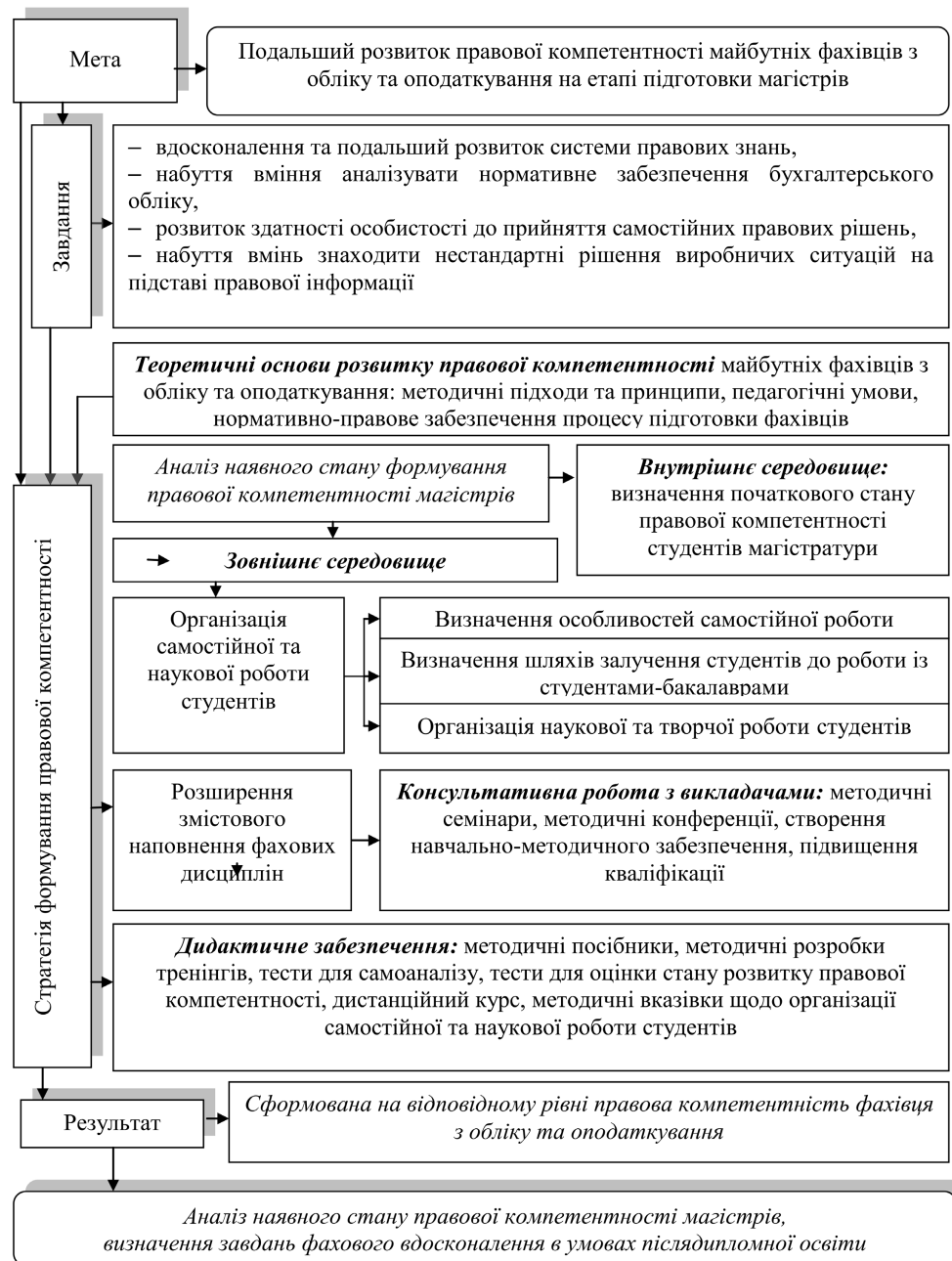

Рис. 1. Структурно-змістова система формування правової компетентності магістрів з обліку та оподаткування

збільшення обсягів самостійної роботи студентів, що вимагає відповідного методичного забезпечення та ефективного управління цим процесом.

В процесі розробки методичного забезпечення та організації самостійної роботи студентів, з метою формування правової компетентності, використані результати наукових досліджень (Князян, 2007; Туркіна, 2011; Кремень, 2004), в яких самостійна робота розглянута як засіб для усунення нераціональних витрат часу в процесі аудиторних занять, формування навичок прийняття самостійних фахових рішень, а також умінь самостійно знаходити та опрацювати потрібні матеріали для їх обґрунтування. З метою розвитку правової компетентності, під час організації самостійної роботи студентів нами враховувалися вимоги діяльнісного підходу, який передбачає, що в процесі самостійної роботи студент перетворюється з об'єкта навчання на його суб'єкт.

Ще одним важливим елементом в процесі розвитку правової компетентності майбутніх магістрів

з обліку та оподаткування є організація науково-дослідної роботи на відповідному рівні. Якщо під час підготовки бакалаврів до наукової роботи студенти залучаються епізодично та по бажанню, то аналіз особливостей процесу підготовки магістрів показує, що стандарти вищої освіти передбачають формування в особи, яка здобула освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр», навичок науково-дослідної діяльності.

Аналіз особливостей підготовки майбутніх фахівців з обліку та оподаткування під час навчання в магістратурі дозволив нам з'ясувати, що науково-дослідна робота магістранта включає науково-дослідну роботу в межах навчальних дисциплін, в позанавчальний час, науково-дослідну та науково-педагогічну практику, а також підготовку магістерської роботи. Зважаючи на це, були окреслені завдання розвитку правової компетентності під час кожного виду роботи:

- науково-дослідна робота в межах навчальних

дисциплін передбачала виділення правових особливостей забезпечення певних процесів, визначення актуальних та необхідних правових знань при вивченні кожної фахової дисципліни, а також взаємозв'язків між цими дисциплінами на правовій основі;

- науково-дослідна робота в позанавчальний час передбачала набуття навичок аналізу правової літератури, нормативних активів, виділення суперечливих моментів, пояснення змін умов господарювання із змінами в правовому полі, прогнозування подальшого розвитку підприємства із врахуванням наявних та майбутніх правових змін;
- науково-педагогічна практика передбачала співпрацю з викладачами в процесі формування правової компетентності бакалаврів. Це дозволяло систематизувати та поглибити наявні знання, напрацювати навичок пояснювати, доводити, обґрунтовувати свою думку на підставі відомих фактів та проведеного аналізу, дискутувати тощо;
- під час підготовки магістерської роботи студенти поглиблювали правові знання у певній сфері діяльності підприємства.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**. Таким чином, в процесі реалізації авторської методики формування у магістрів з обліку та оподаткування ми врахували такі принципи: подальший розвиток правової компетентності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування на основі використання практики формування компетентності під час підготовки бакалаврів, забезпечення цілісності та наступності освітнього процесу, урахування особливостей підготовки магістрів з обліку на оподаткування, єдність фахової та правової підготовки, перенесення акцентів із аудиторної підготовки на поза аудиторну – самостійну та наукову діяльність з відповідним методичним забезпеченням. А реалізація принципу неперервності освіти та економічного розвитку ЄС передбачає, що й після отримання диплому магістра фахівцям з обліку та оподаткування потрібно постійно підвищувати свій рівень.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці форм і методів розвитку правової компетенції фахівців з обліку та оподаткування в умовах системи перепідготовки та підвищення кваліфікації протягом усієї фахової діяльності.

Список використаної літератури

- Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. ст. 2004. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2> (дата звернення: 14.04.2019).
- Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія. Київ, Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.
- Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2007. 445 с.
- Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / за ред. В. Г. Кременя. Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. 147 с.
- Проценко О. Б. Нормативно-правове забезпечення інституту магістратури в Україні. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pptp/2012_5/Procenko.pdf (дата звернення: 14.04.2019).
- Пугач С. С. Досвід правої підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2018 (а). Вип. 56. С. 170–175.
- Пугач С. С. Розвиток правової компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. *Педагогіка безпеки*. 2018 (b). № 2. С. 120–130.
- Пугач С. Закордонний досвід формування правової компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. *Науковий Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. праць. 2019 (а). № 1(64). С. 194–198.
- Пугач С. С. Формирование у будущих экономистов правовой компетентности. *Вестник Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета*. 2019 (b). № 1 (41). С. 66–71.
- Сисоева С. О. *Вища освіта України: реалії сучасного розвитку*. Київ: ВДЕКНО, 2011. 368 с.
- Туркіна М. В. Сутність поняття самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у психологічній та педагогічній літературі. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2011. № 5 (216). С. 110–114.

References

- Kniiazian, M.O. (2007). *Systema formuvannia samostiino-doslidnytskoi diialnosti maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov u protsesi stupenevoi pidhotovky* [The system of formation of independent research activities of future teachers of foreign languages in the process of advanced training] (Unpublished Doctoral Dissertation). Southern Ukrainian State Pedagogical University named after K.D.Ushinsky. Odessa [in Ukrainian].
- Kremen, V.G. (Ed.). (2004). *Osnovni zasady rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti Bolonskoho protsesu* [The Basic Principles of the Development of Higher Education in Ukraine in the Context of the Bologna Process]. Kiev-Ternopil: TSPU [in Ukrainian].
- Protsenko, O.B. (2012). *Normatyvno-pravove zabezpechennia instytutu mahistratury v Ukraini*. [Normative-legal support of the institute of magistracy in Ukraine]. Retrived from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pptp/2012_5/Procenko.pdf (last accessed: 14.04.2019) [in Ukrainian].
- Puhach, S.S. (2018a). *Dosvid pravoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii*. [Experience of the right preparation of future specialists of the economic profile]. *Scientific notes of the Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky. Series: Pedagogy and Psychology: collection sciences works*, 56, 170–175 [in Ukrainian].
- Puhach, S.S. (2018b). *Rozvytok pravovoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii*. [Development of the legal competence of future specialists in the economic field]. *Health and Safety Pedagogy*, 2, 120–130. [in Ukrainian].
- Puhach, S. (2019a). *Zakordonnyi dosvid formuvannia pravovoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii*. [Foreign experience in forming the legal competence of future specialists in the economic field]. *Scientific Bulletin of the Nikolaev National University named after V. O. Sukhomlynsky. Pedagogical sciences*, 1 (64), 194–198. [in Ukrainian].
- Pugach, S. (2019b). *Formirovanie u budushchih ekonomistov pravovoi kompetentsii*. [Formation in future economists of legal competence]. *Bulletin of the Kazakh Humanitarian and Legal Innovation University*, 1 (41), 66–71. [in Russian].
- Sysioeva, S.O. (2011). *Vyshcha osvita Ukrainy: realii suchasnoho rozvytku* [Higher education in Ukraine: the realities of modern development]. Kiev: VDEKNO [in Ukrainian].
- Turkina, M.V. (2011). *Sutnist poniatia samostiinoi navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv u psykholohichnii ta pedahohichnii literaturi*. [The essence of the notion of independent educational and cognitive activity of students in psychological and pedagogical literature]. *Bulletin LNU named after Taras Shevchenko*, 5 (216), 110–114. [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» (2014) [Law of Ukraine «On Higher Education»]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*,

37–38, st. 2004. retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2> (last accessed: 14.04.2019) [in Ukrainian].
Ziaziun, I.A. (2005). *Filosofia postupu i prohnozu osvitnoi systemy. Pedagogichna maisternist: problemy, poshuky, perspektyvy* [Philosophy of progress and forecast of the educational system. Pedagogical skills: problems, searches, perspectives]. Kiev, Glukhov: RVV HDPU. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2019 р.
Стаття прийнята до друку 02.05.2019 р.

Пугач Сергей

кандидат юридических наук
кафедра правового регулювання економіки і правоведення
Винницький учебно-научний інститут економіки
Тернопольського національного економічного університету
Вінниця, Україна

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МАГИСТРОВ ПО УЧЕТУ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЮ

Аннотация. Значительные социально-экономические изменения в нашей стране, в связи с процессами интеграции с ЕС, обусловили актуальность проблемы формирования правовой компетентности у магистров по учету и налогообложению, профессиональная деятельность которых требует законодательно обоснованных подходов к анализу и принятию решений в социально-политической и профессиональной деятельности, воспитания социальной и профессиональной мобильности. Цель исследования заключается в обосновании выбора педагогических условий для формирования правовой компетентности магистров по учету и налогообложению в процессе непрерывного образования. Методы исследования: анализ, моделирование, обобщение, наблюдение, опрос. В статье отмечены и проанализированы педагогические условия развития правовой компетентности бакалавров по учету и налогообложению. Предложена авторская методика и разработана модель развития правовой компетентности этих специалистов.

Ключевые слова: магистры по учету и налогообложению; педагогические условия; правовая компетентность.

Pugach Sergiy

Candidate of legal Sciences, PhD.
Department of Legal Regulation of Economics and Law
Vinnytsia Institute of Economics and Education
Ternopil National Economic University
Vinnytsia, Ukraine

FEATURES OF FORMING THE LEGAL COMPETENCE IN MASTERS OF ACCOUNTING AND TAXATION

Abstract. Significant socio-economic changes in our country, in connection with the processes of integration with the EU, caused the urgency of the problem of formation of legal competence of masters in accounting and taxation, whose professional activity requires legislative approaches to the analysis and decision-making in socio-political and professional activities, education of social and professional mobility. The purpose of the study is to substantiate the choice of pedagogical conditions for the formation of the legal competence of masters in accounting and taxation in the process of continuing education. Methods of research: analysis (activity of masters in accounting and taxation, as a component of professional training of a specialist); modeling (professional training and activities for the formation of legal competence); generalization (in the process of structuring the contents of the training on the formation of legal competence; the formulation of conclusions); observation (in the work of future masters in the process of formation of legal competence); a survey (conducted in the course of performing professional tasks of varying degrees of complexity, requiring the use of skills to find non-standard solutions, generate original ideas for the provision of economic activity of the enterprise, using available legal information). The article describes and analyzes pedagogical conditions of development of legal competence of bachelors on accounting and taxation. The author's technique is offered and the model of development of legal competence of these specialists is developed. Taking into account the requirements of the personally oriented methodological approach, the process of formation of legal competence for each student-master of accounting and taxation was specified with the help of an individual educational plan.

Key words: masters in accounting and taxation; pedagogical conditions; legal competence.